

บทที่ 5

บทสรุปและข้อ เสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาค้างนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบแผนการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรของสตรีไทย และความแตกต่างในลักษณะทางประชากร สังคม และเศรษฐกิจกับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรของสตรีไทย โดยใช้ข้อมูลของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยของประเทศไทย (Thailand Demographic and Health Survey) หรือภายใต้ชื่อย่อว่า "TDHS" ซึ่งดำเนินการจัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ.2530 โดยสอบถามสตรีที่เคยสมรสและมีอายุระหว่าง 15-49 ปี รวมทั้งสิ้น 6,775 ราย สำหรับตัวอย่างของการศึกษาค้างนี้ จะครอบคลุมเฉพาะสตรีที่มีบุตรเกิดในช่วง 5 ปี ก่อนการสำรวจ คือเกิดตั้งแต่มกราคม พ.ศ.2525 เป็นต้นมาจนถึงวันสำรวจ โดยมุ่งศึกษาเฉพาะบุตรคนล่าสุดของสตรีภายในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 2,989 ราย

ในการศึกษาได้ตั้งสมมติฐาน 11 ข้อ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระของสตรีที่คลอดบุตรคนล่าสุดภายใน 5 ปีก่อนการสำรวจ ซึ่งได้แก่ อายุของสตรีเมื่อคลอดบุตรคนล่าสุด ระยะเวลาสมรส จำนวนบุตรที่มีชีวิต การมีประจำเดือนหลังคลอด การให้นมตนเองแก่บุตรหลังคลอด การใช้การคุมกำเนิดหลังคลอด การศึกษา ศาสนา ภาษา เขตที่อยู่อาศัย ภาค อาชีพปัจจุบัน และระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน กับตัวแปรตามคือ การเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรของสตรี โดยใช้วิธีการตารางชีพ (life table approach) ในการวิเคราะห์ ทั้งนี้เพราะเป็นวิธีที่เหมาะสมกว่าวิธีอื่นเท่าที่เคยใช้กันมาในการวิเคราะห์ช่วงเวลาการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตร ผลการศึกษาสรุปลงได้ดังต่อไปนี้

แบบแผนการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรของสตรีไทยโดยทั่วไป พบว่าสตรีเกือบทั้งหมดคือร้อยละ 94.4 เริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 12 เดือนหลังคลอด และระยะเวลามีฐานของการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรของสตรีไทยคือประมาณ 3 เดือน แต่อย่างไรก็ตาม มีกลุ่มสตรีจำนวนไม่น้อยที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอด (คือร้อยละ 19.3) ซึ่งนับว่าเร็ว เพราะเป็น

ช่วงเวลาแพทย์มักแนะนำให้ผู้สูบบุหรี่งดเว้นการมีเพศสัมพันธ์โดยเฉพาะในช่วงเวลา 4-6 สัปดาห์ หลังคลอด (สุวชัย อินทรประเสริฐ และ สมพล พงษ์ไทย, 2530: 523-534)

สำหรับผลการศึกษาความแตกต่างในลักษณะทางประชากรกับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรของสตรีไทย สรุปได้ คือ

1. อายุของสตรีเมื่อคลอดบุตรคนล่าสุด โดยทั่วไปแล้วพบแบบแผนความสัมพันธ์ทางลบระหว่างอายุของสตรีเมื่อคลอดบุตรคนล่าสุด กับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอด กล่าวคือ สตรีที่มีอายุน้อยเมื่อคลอดบุตรคนล่าสุด เริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่มีอายุมากเมื่อคลอดบุตรคนล่าสุด ความสัมพันธ์ดังกล่าว เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และความสัมพันธ์นี้ปรากฏให้เห็นในทุกช่วงเดือนหลังคลอด แต่ภายใน 4-12 เดือนหลังคลอดพบความสัมพันธ์ที่ต่างออกไป คือ สตรีในกลุ่มอายุ 25-29 ปี กลับมีเพศสัมพันธ์เร็วกว่าสตรีกลุ่มอายุ 20-24 ปี ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าสตรีในกลุ่มอายุ 25-29 ปี เป็นสตรีที่สมรสมานานจึงอาจเป็นไปได้ว่าความสนใจในเรื่องเพศมีสูงกว่าสตรีกลุ่มอายุ 20-24 ปี

2. ระยะเวลาสมรส ผลการศึกษาในประเด็นนี้สรุปได้ว่า ระยะเวลาสมรสมีความสัมพันธ์ในเชิงลบอย่างชัดเจน กับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยสตรีที่มีระยะเวลาสมรสน้อยเริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่มีระยะเวลาสมรสมากในทุกช่วงเดือนหลังคลอด ซึ่งความแตกต่างในแบบแผนของความสัมพันธ์นี้เห็นได้ชัดเจนในช่วง 6 เดือนหลังคลอด จากผลอันนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นเพราะสตรีที่สมรสไม่นาน ความสนใจในเรื่องเพศยังมีอยู่ ตรงข้ามกับสตรีที่สมรสมานาน ความสนใจในเรื่องเพศอาจจะมีแนวโน้มลดลงหรือเบื่อก็ได้

3. จำนวนบุตรที่มีชีวิต ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตร กับจำนวนบุตรที่มีชีวิตเป็นไปได้ทั้ง 2 ทิศทาง คือ สตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตน้อยอาจจะเริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดทั้งเร็วหรือช้ากว่าสตรีที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อนำตัวแปรอายุเมื่อคลอดบุตรคนล่าสุด เข้ามาศึกษาร่วม ก็พบว่าความสัมพันธ์ยังคงเป็นเช่นเดิม

4. การมีประจำเดือนหลังคลอด แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างการมีประจำเดือนหลังคลอดกับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตร พบว่า สตรีที่ยังไม่มีประจำเดือนหลังคลอดมีแนวโน้มเริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่มีประจำเดือนหลังคลอดแล้ว ซึ่งแบบแผนความสัมพันธ์นี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวปรากฏให้เห็นในทุกช่วงเดือนหลังจากคลอดบุตร แสดงว่าสตรีที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดส่วนใหญ่ไม่รอให้มีประจำเดือนก่อนแล้วจึงมีเพศสัมพันธ์

5. การให้นมตนเองแก่บุตรหลังคลอด การศึกษาแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดกับการให้นมตนเองแก่บุตรหลังคลอด พบว่า สตรีที่ให้นมตนเองแก่บุตรหลังคลอดเริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่ไม่ได้ให้นมตนเองแก่บุตรหลังคลอด ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และพบแบบแผนความสัมพันธ์ดังกล่าว เริ่มเปลี่ยนไปในทางตรงข้ามภายใน 4-9 เดือนหลังคลอด คือพบว่าสตรีที่ไม่ได้ให้นมตนเองแก่บุตรหลังคลอดกลับเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่ให้นมตนเองแก่บุตรหลังคลอดแต่ความแตกต่างมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

6. การใช้การคุมกำเนิดหลังคลอด การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดกับการใช้การคุมกำเนิดหลังคลอดบุตรนั้น พบว่า แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความแตกต่างให้เห็นอย่างชัดเจนในทุกช่วงเดือนหลังคลอด กล่าวคือ สตรีที่มีการใช้การคุมกำเนิดหลังคลอดเริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่ไม่มีการใช้การคุมกำเนิดหลังคลอด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสตรีที่มีการใช้การคุมกำเนิดหลังคลอดจะรู้สึกปลอดภัยจากการตั้งครรภ์ในการมีเพศสัมพันธ์มากกว่าสตรีที่ไม่มีการใช้การคุมกำเนิด

และผลการศึกษาความแตกต่างในลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจกับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรของสตรีไทย สรุปได้ คือ

1. ระดับการศึกษา การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา กับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอด พบว่า แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองสัมพันธ์กันในทิศทางไม่ค่อยชัดเจน กล่าวคือ พบว่าสตรีที่จบชั้นประถมศึกษากลับมีการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดเร็วที่สุด คือเร็วกว่าสตรีที่ไม่ได้รับการศึกษา อย่างไรก็ตาม สตรีที่จบชั้นมัธยมศึกษาและสูงกว่าจะเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดช้าที่สุด ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า สตรีที่ได้รับการศึกษาดำเนินการมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่ได้รับการศึกษาสูง และพบว่าภายใน 3-12 เดือนหลังคลอด

แบบแผนความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไปเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก กล่าวคือ สตรีที่ได้รับการศึกษาสูงเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่ได้รับการศึกษาต่ำ ในทุกๆ ช่วงเดือน

และ เมื่อพิจารณาจากจำนวนปีที่ศึกษาของสตรีก็พบแบบแผนความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกัน กับตัวแปรระดับการศึกษา ถ้าเปรียบเทียบกันโดยยึดกลุ่มสตรีที่ได้รับการศึกษา 0-3 ปี คือกลุ่มสตรีที่ไม่ได้รับการศึกษา ส่วนสตรีที่ได้รับการศึกษา 4-6 ปี คือกลุ่มสตรีที่จบชั้นประถมศึกษา กล่าวคือ สตรีที่ได้รับการศึกษา 4-6 ปี เริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดเร็วที่สุด รองลงมาคือสตรีที่ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและสูงกว่า และต่ำสุดในสตรีที่ได้รับการศึกษา 0-3 ปี แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงภายใน 4-12 เดือนหลังคลอด คือพบว่า สตรีที่มีระดับการศึกษาสูงเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษาต่ำ กล่าวคือ สตรีที่ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและสูงกว่า เริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่ได้รับการศึกษา 4-6 ปี และ 0-3 ปี ตามลำดับ ในทุกๆ ช่วงเดือนหลังคลอด

2. ศาสนา ผลการวิเคราะห์ในประเด็นนี้ พบว่า สตรีที่นับถือศาสนาพุทธ เริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่นับถือศาสนาอิสลาม คริสต์ และอื่นๆ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และพบแบบแผนความสัมพันธ์นี้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในทุกช่วงเดือนหลังคลอด อันแสดงว่าการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดแปรผันอย่างมากตามการนับถือศาสนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจากการศึกษาครั้งนี้สตรีส่วนใหญ่เป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาพุทธก็ไม่มีข้อห้ามทางศาสนาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศในระยะหลังคลอด ซึ่งอาจจะ เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สตรีที่นับถือศาสนาพุทธเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรเร็วกว่าสตรีที่นับถือศาสนาอื่นได้

3. ภาษา ความสัมพันธ์ระหว่างการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรกับภาษา พบว่าแบบแผนความสัมพันธ์ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ สตรีที่พูดภาษาเหนือและภาษาอีสานเริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่พูดภาษาอื่น และเมื่อนำตัวแปรการใช้การคุมกำเนิดหลังคลอดมาศึกษาร่วมกัน ปรากฏว่าความสัมพันธ์ยังคงเดิม แต่หลังจากนั้นแนวโน้มความสัมพันธ์เริ่มเปลี่ยนแปลง คือ สตรีที่พูดภาษาอีสานเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่พูดภาษาเหนือและภาษาอื่นๆ ในทุกช่วงเดือนอย่างเห็นได้ชัดเจน

และ เมื่อศึกษาตามกลุ่มชาติพันธุ์ (ภาษา-ศาสนา) พบความสัมพันธ์ระหว่างการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดกับกลุ่มชาติพันธุ์ (ภาษา-ศาสนา) คือ สตรีไทยพุทธเริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดบุตรเร็วกว่าสตรีไทยมาเลย์ มุสลิม และอื่นๆ แบบแผนความสัมพันธ์นี้มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจนในทุกช่วงเดือนหลังคลอด เช่นเดียวกับกับตัวแปรศาสนาตั้งที่กล่าวมาแล้ว

4. เขตที่อยู่อาศัย ผลการวิเคราะห์นี้ พบว่า สตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท เริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดเร็วกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง อันเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และพบแบบแผนความสัมพันธ์นี้ได้อย่างเห็นได้ชัดเจนภายในช่วง 6 เดือนหลังคลอด แต่ภายใน 7-12 เดือนหลังคลอด จะพบว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีแนวโน้ม เริ่มมีเพศสัมพันธ์เร็วกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองซึ่งก็มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

5. ภาค ผลการศึกษาในประเด็นนี้สรุปได้ว่า แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรกับภาค มีแบบแผนความสัมพันธ์ในลักษณะที่คล้ายกันกับตัวแปรภาษา คือเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ พบว่าสตรีในภาคเหนือ เริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดบุตรเร็วกว่าสตรีในภาคอื่น แต่ก็มีบางช่วงเดือนที่สตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลับมีแนวโน้มการเริ่มมีเพศสัมพันธ์เร็วกว่าสตรีในภาคเหนือ

6. อาชีพปัจจุบัน ผลการวิเคราะห์ พบว่า อาชีพปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตร ตามสมมติฐานในการศึกษาคั้งนี้ กล่าวคือ สตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดเร็วกว่าสตรีประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม แต่อย่างไรก็ตาม แนวโน้มแบบแผนความสัมพันธ์ เริ่มเปลี่ยนไปในทางตรงข้ามภายใน 4-12 เดือนหลังคลอด คือพบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมกลับ เริ่มมีเพศสัมพันธ์เร็วกว่าสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

7. ระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน ผลการศึกษาตัวแปรนี้ สรุปได้ว่า ระดับความมั่งคั่งของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตร กล่าวคือ สตรีที่มีระดับความมั่งคั่งของครัวเรือนต่ำเริ่มมีเพศสัมพันธ์ภายใน 2 เดือนหลังคลอดบุตรเร็วกว่าสตรีที่มีระดับความมั่งคั่งของครัวเรือนสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่แบบแผนความสัมพันธ์ดังกล่าวเริ่มเปลี่ยนไปในทางตรงข้ามภายใน 3-12 เดือนหลังคลอด กล่าวคือ สตรีที่มีระดับความมั่งคั่งของครัวเรือนสูงเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรเร็วกว่าสตรีที่มีระดับความมั่งคั่งของครัวเรือนต่ำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อ เสนอแนะ

การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความแตกต่างในลักษณะทางประชากร สังคม และ เศรษฐกิจ กับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรของสตรีไทย ทำให้ทราบแบบแผนความแตกต่างในปัจจุบัน เหล่านี้กับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอด คือ ตัวแปรที่มีแบบแผนความสัมพันธ์ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ อายุของสตรีเมื่อคลอดบุตรคนล่าสุด ระยะเวลาสมรส การใช้บริการคุมกำเนิดหลังคลอด ศาสนา เขตที่อยู่อาศัย ภาค อาชีพปัจจุบัน และระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน กล่าวคือ กลุ่มสตรีที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรเร็วมักจะ เป็นกลุ่มสตรีที่มีอายุน้อยเมื่อคลอดบุตรคนล่าสุด มีระยะเวลาสมรสสั้น มีการใช้การคุมกำเนิดหลังคลอด เป็นกลุ่มสตรีที่นับถือศาสนาพุทธ เป็นกลุ่มสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท และมักเป็นกลุ่มสตรีในภาคเหนือ เป็นกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีระดับความมั่งคั่งของครัวเรือนต่ำ ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ไม่ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ การมีประจำเดือนหลังคลอด การให้นมตนเองแก่บุตรหลังคลอด และภาษา กล่าวคือ กลุ่มสตรีที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรเร็วมักจะ เป็นกลุ่มสตรีที่ยังไม่มีประจำเดือนหลังคลอด เป็นกลุ่มสตรีที่ให้นมตนเองแก่บุตรหลังคลอด และเป็นกลุ่มสตรีที่พูดภาษาเหนือและภาษาอีสาน ผลจากการศึกษานี้นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรของสตรีไทยตามความแตกต่างในลักษณะดังกล่าวแล้ว ข้อค้นพบนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้คำแนะนำด้านสุขภาพอนามัยหลังคลอด ซึ่งจะมีผลต่อสุขภาพของสตรีเอง โดยเฉพาะที่สำคัญคือ กลุ่มสตรีที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรที่เร็วนี้ สามารถแก้ไขได้ด้วยการให้ความรู้ให้คำแนะนำแก่สตรีหลังคลอดก่อนที่จะออกจากโรงพยาบาล เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

สำหรับตัวแปรที่มีแบบแผนความสัมพันธ์ในทิศทางที่ไม่ค่อยชัดเจน ได้แก่ จำนวนบุตรที่มีชีวิตระดับการศึกษา ถึงแม้ว่าปัจจัยที่นำมาศึกษาเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรดังที่กล่าวไว้ในบทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัย ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า พฤติกรรมด้านเพศสัมพันธ์ เกิดจากความต้องการร่วมกันของทั้งสามีและภรรยา และปัจจัยอื่นๆ อีกที่น่าจะมีส่วนสัมพันธ์กัน ดังนั้น ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการสำหรับผู้สนใจศึกษาประเด็นนี้ต่อไป อันเป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้คือ นอกจากศึกษาปัจจัยเฉพาะของสตรีแล้ว ปัจจัยอื่นๆ ที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตร ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสามี เช่น อายุ การศึกษา อาชีพ นอกจากนี้ก็อาจจะมีปัจจัยด้านร่างกายและจิตใจ เป็นต้น ซึ่งความแตกต่างในปัจจุบันเหล่านี้ น่าจะมีผลต่อการมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดบุตรที่ต่างกันด้วย

ข้อเสนอแนะที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เกี่ยวกับตัวแปรตาม คือ การเริ่มมีเพศสัมพันธ์ หลังคลอดบุตร โดยระยะเวลาที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์ในการศึกษานี้เป็นจำนวนเดือน ซึ่งอาจจะไม่ละเอียดเท่าที่ควร จึงควรที่จะศึกษาเป็นจำนวนวันหรือสัปดาห์ ทั้งนี้เพราะผลจากการศึกษาครั้งนี้พบว่าสตรี ส่วนหนึ่งที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดเร็ว โดยมีระยะเวลาเป็นจำนวนวันหรือสัปดาห์ซึ่งสตรีกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่น่าสนใจสำหรับการศึกษา เพราะดังที่กล่าวแล้วว่า แพทย์มักแนะนำให้คู่สมรสงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์เป็นเวลา 4-6 สัปดาห์หลังคลอด เนื่องจากถ้ามีเพศสัมพันธ์ในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อสุขภาพของสตรีและมีผลต่อการตั้งครรภ์ที่เร็วขึ้น

อย่างไรก็ตาม โดยสรุปการศึกษาการเริ่มมีเพศสัมพันธ์ หลังคลอดบุตรของสตรีไทย ผลการศึกษาครั้งนี้นับเป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ เป็นแนวทางในการศึกษา สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป ตลอดจนการศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างลักษณะต่างๆ ของสตรีไทยกับการเริ่มมีเพศสัมพันธ์หลังคลอดนับว่าเป็นประโยชน์ทำให้เข้าใจพฤติกรรมการมีบุตร หรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์ดีขึ้น อันจะเป็นข้อมูลสำคัญที่นำไปใช้สำหรับพิจารณา กำหนดนโยบายและสร้างมาตรการต่างๆ ของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย